

שיעורי "היא שיחתי" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר השלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובביתך בדרך.

מנחות ח היא שיחתי

נושאים לשיחה ודיון
לקחת מדף הגמרא אל משעולי החיים

על יהושע מדוע נשארו במחנה בלילה ולא חזרו עם הארון להקריב תמיד של בין הערביים. והקשה בהגהות מצפה איתן הרי הם היו עוסקים במלחמת מצווה והעוסק במצווה פטור מן המצוה אפילו בשעת מנוחתו בלילה, ואם כן מדוע היו צריכים לחזור בלילה להקריב תמיד של בין הערביים.

ותירץ תירוץ מחודש, שכיון שהרמב"ם מנה את קרבן התמיד של שחרית ושל ערבית כמצוות עשה אחת, נמצא שכאשר הם הקריבו תמיד של שחר לפני שיצאו אל המלחמה נחשב הדבר שהם התחילו לעסוק במצוות התמיד עוד קודם שהחלו במלחמת המצווה ולכן אין מלחמת המצווה פוטרת אותם ממצוות התמיד של בין הערביים. עכ"ד.

סברא זו שייכת רק להצד הג' שיש כאן מצוה להקריב ב' כבשים והיא מתקיימת בשני שלבים, אבל לפי הצד הב' שהיא אותה מצווה שיש לה ב' זמני חיוב בכל יום, אם כן אין שום סברא לומר שבגלל שעסק במצוות תמיד בשחר לא יפטר מדין עוסק במצווה מלעסוק במצוות תמיד בערב.

הלכה | האם קריאת המגילה ביום ובלילה - ב' מצוות נפרדות

ויש לדון במצוות קריאת המגילה שחייב לקרותה בלילה וביום, האם יש כאן מצוה אחת נמשכת "לקרותה ולשנותה" או ב' זמנים לאותה מצווה. ומלשון הגמרא "חייב אדם לקרות בלילה ולשנותה ביום" משמע שהיא מצווה אחת לשנות את המגילה ב' פעמים, ומקיימים אותה בב' שלבים. וכן משמע מן הפסוקים המובאים בגמרא שם "למען יזמרך ולא ידום" "אקרא יומם ולילה ולא דומיה", שיש כאן כפילות הקריאה שוב ושוב, ולא קריאה אחת שיש לה ב' זמני חיוב.

לפי זה יבואר מדוע "כהנים בעבודתן ולווים בדוכנן וכו' מפסיקים ובאים לקריאת המגילה, והרי הם עוסקים במצווה ופטורים מן המצווה. אכן לפי הנ"ל יש לומר שכיון שכבר קראו קריאת המגילה של הלילה נחשב שהחלו במצוות קריאת המגילה עוד לפני שהחלו במצוות העבודה במקדש (שבזה ההתחלה היא ביום ולא בלילה) ולכן א"א להפטר מ"לשנותה ביום" משום סברת עוסק במצווה.

חקירה | "פעמיים בכל יום תמיד" מצווה אחת פעמיים או שני חלקי מצווה

הסוגיא שלנו דנה האם צריך לקדש את כל מנחת החביתין ואז להקטיר מחציתה, או שאפשר לקדשם לכתחילה לחצאין כשם שהיא מוקרבת לחצאין.

והנה, יש לנו כמה מצוות בתורה שאנו צריכים לעשותן פעמיים בכל יום שחרית וערבית: תלמוד תורה, קריאת שמע, זכרון יציאת מצרים, קרבן התמיד, קטורת הסמים, (הדלקת המנורה לדעת הרמב"ם), מנחת חביתין.

ובכל אחת מן המצוות הללו יש לדון בג' צדדים: א) יש כאן ב' מצוות נפרדות של שחר ושל ערבית, ב) יש כאן אותה מצווה ממש שיש לה זמנים רבים, מדי בוקר ומדי ערב (והרי זה כמו מצוות תפילה פעם אחת ביום, שיש לה זמנים רבים: בכל יום ויום מימי חייו, כך גם ק"ש יש לה זמנים רבים: בכל בוקר ובכל לילה מימי חייו) ג) יש כאן מצווה אחת נמשכת שחציה נעשית בבוקר וחציה בערב.

ואפשר שזהו עומק הנידון בסוגיא שלנו: אם יש כאן ב' מצוות נפרדות להביא בבוקר מחצית מתוך עשרון ולהביא בערב מחצית מתוך עשרון, כמו הצד הב', אם כן אין שום סברא להוכיח ממה שהוא קרב לחצאין שיהיה גם קדש לחצאין, שהרי ההקרבה לחצאין היא מפני שזהו שיעור המנחה ולא מפני שאפשר לקיים ההקרבה "לחצאין". אבל אם יש כאן מצוות הקרבה אחת נמשכת של "עשרון" הנעשית באופן של "מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערביים", כמו הצד הג', שפיר שייך לומר שאנו רואים מזה שאפשר לקיים המצווה בב' שלבים וממילא גם את הקידוש אפשר לעשות בב' שלבים.

מעניין לדעת | מדוע לא נפטר יהושע מתמיד משום עוסק במצווה

והנה, במגילה ג,א מסופר שכאשר היו ישראל במלחמה היתה תביעה

והנה, הגמרא הקשתה מדוע לא למד רבי אלעזר מקידוש הדם שאינו יכול להיות לחצאין. ותמהו התוספות הרי לגבי מנחת חביתין יש טעם מיוחד "מתוך שקרבה לחצאין מתקדשת לחצאין" ואיך זה שייך לקידוש שאר חצאי מנחות או קידוש חצאי שיעור דמים. ותירצו "כיון דקדשי חביתין לחצאין מאיזה טעם שיהיה ילפינן שאר מנחות מינייהו".

והדברים צריכים ביאור, מדוע אנו למדים שאר מנחות אם אין בהן את "איזה טעם שיהיה" ששייך בחביתין.

אמנם לדברינו, אולי יש כאן תחילת הבנה. שהרי סברת "מתוך" שאמר רבי אלעזר אינו סיבה אלא מקור. כלומר, שאין כאן "כוח מתוך" כדי להכשיר החצי מתוך שהוא מוקרב חצי, שהרי אין זה כלל אותו החצי, אלא שיש כאן סברא לומר שהתורה תתיר במנחת חצאין שגם הקידוש יהיה לחצאין, כפי שראינו שביקשה ששלבי הלישה וההקטרה יהיו באופן של חצאין (וגם שם אין זה אותו החצי כלל). סברא זו איננה "טעם" אלא "מקור", מחמת סברא זו נראה לומר שמוותר לקדש מנחת חביתין לחצאין, ומזה יש ללמוד בהיקש לשאר מנחות שלא יהיה בהן חיסרון לקדש לחצאין. ועיין בזה.

לשון הקדש | משמעות מלא=שלם בדעת אונקלוס

הגמרא אומרת "אין מלאים אלא שלמים", שלא היו הכלים מלאים אלא היה בהם שיעור שלם של מנחה.

והנה הקב"ה ציווה לתרום "אבני מילואים" ופירש רש"י שהוא מלשון מילוי "שנותנין האבן בגומא למלאותה", אבל אונקלוס תרגם "אבני אשלמותא" והקשה הרמב"ן הרי בכל מקום מתרגם אונקלוס לשון מילוי כפשוטו, כגון "ותמלא את החמת" - ומליאת, ולמה כאן תרגם לשון "אשלמותא", ומזה הוכיח שאונקלוס פירש "אבני מילואים" שתהיינה האבנים אבני שלמות, שנבראו כך, ולא תהיינה אבני גזית שנכרתו ממחצב גדול או שנחצב מהן כלום, כי גם בתולדת (= במדעי הטבע) ידוע שאין שלמות כוחות האבנים היקרות והסגולות שבהן זולתי באבן אשר היא כחלוקי אבנים מן הנחל. ולכך תרגם אונקלוס אשלמותא.

בזה ביאר הרמב"ן שם מדוע תרגם אונקלוס גם "מלא אותם חכמת לב" - אשלם, כי איננו דבר שימלא כלי, אבל הוא שלימות, שהיו שלמים בחכמה. עכ"ל.

ופלא בעיני מדוע לא הביא הרמב"ן את דברי הגמרא כאן שהם מקור גדול לביאור "מלא" במובן של "שלם".

כך גם מצאנו בתורה "איל מילואים" - ופירש רש"י שמות כט, כב "כי איל מלאים הוא - שלמים, לשון שלמות שמושלם בכל. מגיד הכתוב שהמילואים שלמים, שמשמשים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים". הרי ש"מילואים" מתפרשים "שלמים" כדברי הגמרא כאן.

פליאה | קושייה עצומה על דעת הרמב"ם

והנה, דעת הרמב"ם שיש ב' שלבי "חצאין" במנחת חביתין. האחד, כאשר ניגשים ללוש את הסולת, עושים זאת בכל חצי עשרון בפני עצמו, ולשים מכל חצי עשרון שש חלות, נמצאו יחד י"ב חלות משני החצאין. לאחר מכאן חוצים כל חלה וחלה לחצי, ומקטירים י"ב חצאי חלות בבוקר וי"ב חצאי חלות בין הערביים.

נמצא שהחלוקה הראשונה איננה שייכת כלל לחלוקה השנייה. בבוקר מקריבים י"ב חצאי חלות שהגיעו משני חצאי העשרון, וכן בבין הערביים.

לפי זה, הקשה החזו"א (מנחות כו,ו), איך נבין את דברי רבי אלעזר "מתוך שהיא קרבה לחצאין קדושה לחצאין", הרי אין זה אותן "חצאין"! ה"חצאין" של ה"קידוש" זה שני חצאי עשרון, אבל ה"חצאין" של ההקרבה הינם חצאי י"ב חלות שנאפו מכל העשרון השלם!

וביותר קשה, ממשיך החזו"א, בהמשך הסוגיא שלנו בה מקשה הגמרא על רבי אלעזר מהכתוב בברייתא שאינו יכול להביא מביתו בבוקר חצי עשרון ולהקריבו ולהביא שוב בבין הערבים חצי עשרון ולהקריבו. שואל רבינו: מה קושייה יש כאן על רבי אלעזר? הרי רבי אלעזר עוסק בחצאי העשרון שקידש בנפרד, ואילו הברייתא מדברת (לפי דעת הרמב"ם) על כך שאין אופין שש חלות בבוקר ושש בין הערביים, אלא צריך לאפות י"ב חלות ולחצות כל אחת לשתיים. איזה שייכות יש בין דין זה לחובה לקדש את העשרון כולו יחד.

החזו"א הניח את שיטת הרמב"ם בקושייה.

ביאור | מדוע הבינה הגמרא שהוא הדין לכל המנחות

כנראה סובר הרמב"ם שעיקר הקפידא היא שיהיה שם "חצאין" על מנחת הכהן הגדול, אין זה רק בגלל ההכרח להקריב מן המנחה גם בבוקר וגם בין הערביים, שהרי הדין הוא שכהן גדול שמת אחרי הקרבת מחצית שחרית, ומינו כה"ג במקומו מביא הכה"ג החדש עשרון ומתוכה מביא מחצית בין הערביים, ראו לקמן דף נ' ע"ב, נמצא שאין כאן דין של "חלוקת המנחה" בין השחרית לערבית, אלא דין שתהא המנחה עשויה מ"מחצית".

לכן לא אכפת לן ששני שלבי ה"חצאין" אינן אותם "חצאין", כי העיקר לתת על המנחה שם "חצאין".

לפי זה יתפרשו דברי רבי אלעזר שמכיון שאנו רואים שהתורה מקפידה שיהיה על המנחה שם "חצאין" ממילא לא אכפת לן שמעיקרא מתקדשת המנחה באופן זה של "חצאין", כלומר, שיביא חצי עשרון בכלי זה וחצי עשרון בכלי זה, דבזה מוסיף שם "חצאין" על המנחה.

ואמרו חז"ל שהמלאכים אינם יודעים את מקומו ולכן אומרים "ברוך... ממקומו" היינו בכל מקום שהוא, זהו גם תוכן "שם", היכן שהוא מקומו. שם מלשון שמו של דבר, ייעודו. היכן שהוא אמור להיות.

ממילא מתפרש כאן "וקמץ משם" היינו שיקמוץ מהמקום הראוי כבר לקמיצה, והיינו משום שכבר נקמץ והחזירו על מנת לקומצו שוב.

מעניין לדעת | נס גדול היה "שם"

והנה, היו כאלו ששינו את צורת ה"סביבון" שיהיה כתוב עליו "נס גדול היה פה" במקום "נס גדול היה שם", זאת משום שהם פירשו את המילה "שם" - בארץ ישראל.

ובאמת אין בזה טעם, מדוע יציינו שהנס היה "שם" בארץ ישראל, ואיך נרמז זה במילה "שם" וכו'.

אבל, אמר לי מו"ר הגר"ד בעלסקי שליט"א, ש"שם" היינו שהיה נס מצד שורשו. יש ניסים בכל יום עמנו, אבל יש נס שהוא משורש הבריאה מיועד להיות נס, מהותו היא נס, זה פשר הביטוי נס גדול היה "שם". והדברים עמוקים.

אמנם יש לציין שאף שאונקלוס הלך בדרך זו במקומות אחרים, מכל מקום בפסוק דנן "שניהם מלאים סולת" לא תרגם כשיטת הגמרא כאן לשון שלימות אלא "תרויהון מלן סלתא" לשון מילוי, וכמו שהעיר מו"ר מעט צרי זצ"ל.

העמקה | מה פירוש המילה "שם" בלשון הקודש

הגמרא מביאה מחלוקת מה פירוש "שם" בציווי "וקמץ משם", האם מקום עמידת הזר או "ממקום שקמץ כבר".

איך נכלל "מקום שקמץ כבר" במילה "שם"?

הרמב"ם בתחילת הלכות יסודי התורה "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא וכו'". ונתחבט הכסף משנה שם האם תיבת "שם" היא מילת-קישור מלשון ערבית או שמשמעותה "שם" בלשון הקודש, והכוונה שהוא נמצא בכל מקום שמלא כל הארץ כבודו.

איך נכלל זה במילת "שם"? מבואר כאן ש"שם" בלשון"ק מתפרש "במקומו הראוי לו". כאשר אנו אומרים שיש "שם" מצוי, הכוונה "הוא נמצא היכן שנמצא", וזה כמו לשוה"כ "ברוך כבוד ה' ממקומו"